

ទស្សនាវដ្តី ផ្សាយដំណឹងខាងសាសនា តំបន់អក្សរសាស្ត្រ

ឆ្នាំគីរី ១៣

ភាគទី ១៦

ភ្នំពេញ

ការផ្សាយរបស់គ្រឹះស្ថានបណ្ឌិតស័យ

ព.ស. ២៤៨២

គ.ស. ១៩៤១

ព្រះរាជបណ្ណាល័យ កម្ពុជា

KAMBUJASURIYÂ

កម្ពុជសុរិយា

ជាទស្សនាវដ្តីចេញផ្សាយពីព្រះរាជបណ្ណាល័យ មួយខែពីរក្បាល

ឆ្នាំគំរប់ ១៣

ភាគទី ១៦

គណៈរដ្ឋមន្ត្រីនិងសម្តេចសង្ឃនាយកទាំងពីរគណៈ

បានអនុញ្ញាតហើយ

ភ្នំពេញ

ការផ្សាយរបស់ព្រះរាជបណ្ណាល័យ

ព.ស. ២៤៨៤

ព.ស. ១៩៤១

បញ្ជីរៀង

១ —	និយាយអំពីការធ្វើសង្គាយនាយិកាសង្ខេបរបស់ព្រះពុទ្ធសាសនា ទៅប្រទេស ឥណ្ឌូសម័យបុរាណ	៣
២ —	អំពីស្ថានរបស់ព្រះភគវា តាមយោបល់របស់ហ៊ីនយាននិងមហាយាន	៧
៣ —	សេចក្តីសន្និដ្ឋានមួយអំពីការរកសាងព្រះតែវរមរតនី	១០
៤ —	អំពីពង្សាវតារក្រិក ស្រង់យកអំពីគោលការណ៍ផ្សេងៗក្នុងពង្សាវតារលោក (តមក)	១៣
៥ —	ដំណឹងផ្សេងៗក្នុងនាពាប្រទេស របស់ខេមរស្សី	១៨
៦ —	អំពីសេចក្តីប្លែកៗរបស់ខេមរស្សី	២៤

រូបក្រាវរៀង

ក្រុងរៀងឆ្នាំ — វិធីធ្វើក្រិសាន និងសំបកដើមសា — រូបនេះតែកំពុងចកយកសន្លឹក ក្រិសានចេញពីកុម្មុនីលបានហាលស្ងួតហើយ	១

TABLE DES MATIÈRES

	Pages
1° Quelques notes au sujet des conciles bouddhiques aux Indes.	3
2° Le séjour des Bienheureux d'après le HINAYĀNA et MAHĀYĀNA.....	7
3° Commentaire sur la confection de la statue du Bouddha d'émeraude.....	10
4° Histoire de la Grèce, extraits de divers documents de l'histoire générale (suite).....	13
5° Informations diverses par KHEMARARANSĪ.....	18
6° Notes variées.....	24

HORS TEXTE :

Vientiane — Fabrication de la pâte à papier en écorce de Sa	
— Décollage de la feuille à papier une fois séchée..	1

អំពីសង្គាយនាក្នុងពុទ្ធសាសនា

ប្រហែលជាអ្នកមានប្រយោជន៍ប៉ុន្មានទេ ក្នុងការនាំយកភាពសង្គាយនាផ្សេងៗ ដែលលោកអ្នកប្រាជ្ញជាតិបែបបទធ្វើទុកនោះ តែយើងលើកយករឿងនេះមកនិយាយ ដើម្បីជាប្រយោជន៍ដល់ពួកពុទ្ធសាសនិកជនដែលមិនមែនជាលោកសង្ឃ យល់សេចក្តីសំខាន់នេះ ។

ឯសង្គាយនានេះ ពួកព្រះអរហន្តគណៈសង្ឃស្តារបានរៀបចំធ្វើឡើងដើម្បីប្រមូលព្រះពុទ្ធដីកាឲ្យមូលគ្នា ទើបហៅថា សន្តិកិ ។

សង្គាយនាដំបូងបឋមសង្គាយនា ដែលគណៈសង្ឃស្តារប្រជុំធ្វើឡើង ដើម្បីប្រមូលប្រមូលព្រះពុទ្ធវចនៈនឹងជម្រះឲ្យស្អាតតាមទិដ្ឋភាពត្រឹមត្រូវ ដែលគេបញ្ចេញបញ្ចូលក្នុងព្រះពុទ្ធដីកា សង្គាយនាទី ២-៣ ក៏បានប្រជុំធ្វើតាមទំនងនេះដែរ មួយវិញទៀត ការធ្វើសង្គាយនានេះ ដើម្បីអនុញ្ញាតយល់ព្រមបន្ថែមរឿងថ្មីខ្លះ នឹងបើកអនុញ្ញាតឲ្យមានការអភិប្រាយអំពីគោលវិជ្ជាខ្លះ ដែលមានក្នុងគម្ពីរដូចជាសង្គាយនាដែលព្រះបាទកនិស្កៈទ្រង់ឲ្យចាត់ធ្វើឡើង ។

ឯបឋមសង្គាយនានេះ ធ្វើនៅក្រុងរាជគ្រឹះ មានចំនួនព្រះអរហន្ត ៥០០ អង្គ ហើយប្រជុំធ្វើសង្គាយនាគ្រានេះ ជាវេលា ៧ ខែ ទើបសម្រេច ។ ការធ្វើសង្គាយនាគ្រានេះ ដើម្បីរំលូបរំលាងសំដីចាកដោត

របស់ភិក្ខុបួសឯចាស់មួយរូប ឈ្មោះ សុភុត្ត ដែលបានពោលឡើងកាល
 ពីព្រះអង្គទើបនឹងចូលបរិនិព្វានថ្មីៗ ដោយលោកនេះពោលថា យើង
 មិនបាច់ព្រួយលំបាកចិត្តតទៅទៀត (ព្រោះព្រះជាម្ចាស់ធម៌រំនើរយបរិនិព្វាន
 ហើយ) អ្នកចង់ធ្វើអ្វីក៏ធ្វើបានតាមទំនើងចិត្តរបស់ខ្លួន ។ ក្នុងទីបំផុតនៃ
 ការធ្វើសង្គ្រាមនាគុណៈដែលព្រះអរហន្តទាំងឡាយស្វាគ្រយសម្រេច
 ច្បាប់សាសនាជាការដាច់ស្រេចហើយនោះ មានព្រះថេរៈមួយអង្គ
 ឈ្មោះ បុកណៈ ក៏បានទៅដល់ទីប្រជុំសង្ឃក្នុងខណៈនោះដែរ ហើយ
 បានប្រកាសថា កិច្ចការទាំងប៉ុន្មានដែលព្រះថេរៈទាំងឡាយបាននាំគ្នា
 ស្វាគ្រយមកនេះក៏ជាការត្រឹមត្រូវដែរ តែខ្លួនលោកស្ម័គ្រចិត្តប្រតិបត្តិ
 តាមច្បាប់សាសនាដែលលោកបានទទួលត្រង់មកអំពីទីចំពោះព្រះកត្តិ
 របស់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ។

ឯសង្គ្រាមនាទី ២ ឬទុតិយសង្គ្រាមនាធ្វើនៅស្រុកវេសាលី ក្រោយ
 ព្រះពុទ្ធបរិនិព្វាន ១០០ ឬ ១១០ ឆ្នាំ ប្រារព្ធអំពីវត្ត ១០ ប្រការ ពាក់ទង
 នឹងច្បាប់សិក្ខារំនើររបស់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ។ ការសង្គ្រាមនេះជារបស់
 មានពិតតាមពន្យារវិការ គ្មាននរណាហ៊ានបដិសេធចេ ។

ឯការសង្គ្រាមនាទី ៣ ឬតតិយសង្គ្រាមនា ចាប់ធ្វើឡើងក្នុង
 រជ្ជសម័យព្រះបាទអសោក ។ ឯរឿងរ៉ាវដែលនិយាយអំពីសង្គ្រាមនាត្រា
 នេះបែកខ្ញែកគ្នាណាស់ អំពីសករាជនឹងទឹកខ្មែរ តាមរឿងខ្លះថា ធ្វើក្នុង

ក្រុងបាងលីបុត្រីក្នុង ព.ស. ១៣៧ ដោយសេចក្តីទំនុកបំរុងនៃក្សត្រ
 ២អង្គ ព្រះនាម ឧទ្ទ នឹង មហាបទ្ទៈ តាមរឿងមួយទៀតថា ធ្វើនៅក្នុង
 ព.ស. ១៦០ ក្នុងក្រុងបាងលីបុត្រដែរ តែស្តេចអសោកទ្រង់ទំនុកបំរុង
 ដូច្នោះជាដើម ។ តាមរឿងអស់នេះ ឃើញថា គ្មានអ្នកណាដឹងសេចក្តីពិត
 តាមដំណើរពិតរូបការសោះឡើយ ។ តាមប្រកាសរបស់ព្រះបាទអសោក
 តាមដោយពិតនោះ មហាក្សត្រនេះទ្រង់យកព្រះទ័យទុកដាក់នឹងវិន័យ
 របស់ព្រះសង្ឃយ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ណាស់ តែមិនមានសិលាចារឹកណាមួយ
 របស់ព្រះបាទអសោកនិយាយប៉ះពាល់ដល់សង្គាយនាគ្រានេះឡើយ ។
 ជាការពិតប្រាកដថា លទ្ធផលផ្សេងៗក្រៅពុទ្ធសាសនា និយាយពន្យល់ក្នុង
 កថាវត្ថុ ឃើញមានការជជែកគ្នាអំពីរឿងរ៉ាវដែលព្រះថេរៈទាំងឡាយប្រជុំ
 គ្នារៀបចំឡើងនោះ ។

ឯការសង្គាយនារបស់ព្រះបាទកន្ទៈ តាមឡាក់ហ្វានដែលមានមក
 នោះនៅទីនឹងតណាស់ តែបើពោលតាមរឿងរ៉ាវតាមកថា សង្គាយនានេះ
 ប្រកាសអំពីរឿងរ៉ាវដែលទាក់ទងនឹងព្រះអភិធម្ម ធ្វើឲ្យជារឿងចំណាប់ចំ-
 ខ្លួនឡើង ព្រោះជាព្រះពុទ្ធដីកាដែរ ។ រឿងរ៉ាវតាមកថាមាននិយាយ
 ចេញឈ្មោះពីសង្គាយនាតាមកថាក្រោយទៀតដែរគឺ៖

សង្គ័យនាវជ្ជបុត្រ ក្នុង ព.ស. ៤០០

សង្គ័យនាមហាសម្មតិយៈ ក្នុង ព.ស. ៧០០

សង្គ័យនាពុទ្ធមិត្រ ក្នុង ព.ស. ៣០០

លុះតបន្តិចៗមក ទិកាយផ្សេងៗក៏ស្រែកប្តឹងដល់ទីប្រជុំធំខែគណៈ-

សង្ឃពុទ្ធសាសនា អំពីការប្រជុំធ្វើសង្គ័យនាដើម្បីបដិសេធលើកលែង
ពាក្យប្រែផ្សេងៗ ឬដើម្បីបញ្ចេញបញ្ចូលក្នុងអក្សរសាស្ត្រពុទ្ធសាសនា ។

ស្ថានរបស់ព្រះភគវិ (ដ៏មានព្រះភាគ) ទាំងឡាយ

តាមលទ្ធិហ៊ីនយាននិងមហាយាន

ដែលជាសេចក្តីពិនិត្យរបស់អ្នកប្រាជ្ញជាតិបែប

ឈ្មោះល្វីដឺឡាវីល្លេប្យូស្ស្វាំង

តាមយោបល់ដ៏បរិសុទ្ធរបស់អ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនាតែងយល់ថា បុរស
បុគ្គលដែលគេទុកជាព្រះភគវរោះ សុទ្ធតែបានសម្រេចជាព្រះអរហន្ត
មានអំណាចចូលដល់ស្ថាននិរ្ានៈ (ព្រះនិរ្ាន) ទុកជាយ៉ាងណាក៏ដោយ
លោកអ្នកដែលគេឲ្យឈ្មោះថាភគវរោះ លុះតែបានដល់និរ្ានៈនៅទីបំផុត
នៃជីវិតក្នុងលោកនេះ នេះពោលតាមយោបល់ហ៊ីនយាន តែជួនកាលអ្នក
ដែលគេតាំងឈ្មោះថាភគវរោះចំពោះតែអ្នកដែលកសាងបារមី ដើម្បី
ត្រាស់ដឹងជាព្រះពុទ្ធ ដែលហៅថាព្រះពោធិសត្វ ក្នុងកាលសម័យដែល
នឹងបានត្រាស់ ដើម្បីជួយស្រោចស្រង់សត្វលោក សេចក្តីនេះពោលតាម
យោបល់របស់មហាយាន ។

មុខក្រសួងរបស់ភិក្ខុក៏គឺការចំរើនធម៌ ដើម្បីឲ្យបានសេចក្តីសុខុមិន
ប្រែប្រួល ហើយត្រូវប្រតិបត្តិទៅតាមផ្លូវដែលនាំខ្លួនទៅកាន់និរ្ានៈ ដែល
អស់លោកតែងទុកជាកថា ជាស្ថាន ១ មានសេចក្តីសុខយ៉ាងបរិបូណ៌
នឹងប្រសើរថ្លៃថ្នូរជាងសេចក្តីសុខសប្បាយនៅស្ថានសួគ៌ ។ តាមគម្ពីរបាលី

នឹងសេចក្តីប្រកាសរបស់ព្រះបាទអសោកនោះ ពួកពុទ្ធសាសនិកជនទាំង
ភិក្ខុ ទាំងឧបាសក-ឧបាសិកា តែងភ្ជាប់ជីវិតជាតិនេះនឹងការធ្វើបុណ្យកុសល
ផ្សេងៗ ដើម្បីឲ្យបានទទួលផលទៅជាតិក្រោយ ។

ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់មានព្រះបន្ទូលឲ្យបំពេញកុសលកម្មដើម្បីឲ្យ
បានផលល្អក្នុងភពកំណើតអនាគត ឲ្យចៀសវាងពីអកុសលកម្ម ដើម្បីកុំ
ឲ្យទៅរងទុក្ខវេទនាក្នុងសង្សារកពឯនាយ ។ ការប្រតិបត្តិដើម្បីឲ្យត្រាស់
ដឹងនូវសច្ចធម៌នោះ ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ត្រាស់ថា ត្រូវអត់សង្កត់តម្រេកនឹង
ហេតុដែលនាំឲ្យកើតតម្រេក ដម្រិះផ្លូវត្រូវល្អដែលជាធម៌បរិសុទ្ធដើម្បីឲ្យ
បានលុះដល់និរិទ្ធ ។ ត្រូវកុំភ្លេចឬកាន់ច្រឡំឲ្យសោះ ធម្មតាសេចក្តី
សុខរបស់សត្វលោក តែងលាយច្រឡំដោយសេចក្តីទុក្ខសោកសង្រិន
សង្រិន ហើយការត្រេកត្រអាលដោយសម្ផស្សៗ ធ្វើឲ្យចិត្តរីករាយ នេះ
ហើយជាហេតុនៃសេចក្តីទុក្ខ សេចក្តីរីករាយត្រេកត្រអាលគ្រប់ប្រការតែង
តែធ្វើយើងឲ្យឈមមុខទៅរកបរមសុខបានយ៉ាងយឺតព្រោះវាជាចំណងចង
ជីវិតឲ្យជាប់នៅជាមួយផង ។

ក្នុងលទ្ធិមហាយានដែលមាននិយាយពីសេចក្តីយល់រឿងស្ថានសួគ៌
ក៏មានទំនងប្រហែលៗនឹងសេចក្តីយល់ខាងពួកគ្រឿង នឹងពួកនិកាយ

វិស្វវិជ្ជា ។ ពោលថាលើមេឃនោះមិនមែនដូចជាស្ថានសួគ៌ ដែលជាលំ-
 នៅជាទិព្វនិរន្តររបស់ព្រះម្ចាស់សួគ៌នោះទេ ប៉ុន្តែសេចក្តីសុខក្នុងស្ថានសួគ៌
 នេះ ហៅថា សុខាវតី ជាទីប្រកបដោយធម្មជាតិចិត្តដ៏បរិសុទ្ធស្អាត ។
 មួយវិញទៀតគេឃើញថាប្រហែលនឹងសេចក្តីនៅក្នុងគម្ពីររបស់ហិណ្ឌូ
 ទាំងខាងប្រទេសចិន-ជប៉ុនជាន់ចាស់នឹងជាន់ក្រោយ យើងក៏បានឃើញ
 សេចក្តីថាអ្នកស្លាប់ដោយចិត្តស្អាតក្នុងសាសនាព្រះពោធិសត្វ តែងនាំអ្នក
 អស់នេះទៅកាន់ស្ថានសួគ៌នោះដែរ ។

សេចក្តីសង្ខេប

អំពីការកសាងព្រះកែវមរកដ

តាមប្រវត្តិព្រះកែវមរកដ ដែលមានសំដែងទុកក្នុងតម្រាបុរាណ តែងជាមគ្គភាសាថា ព្រះកែវមរកដនេះទេវតាសាងថ្វាយព្រះនាគសេនត្តរនៅស្រុកបាដល័បុត្រ ។ ព្រះថេរអង្គនេះមានវិទ្ធិច្រើន បានអាណនាព្រះសារីរិកធាតុព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ បញ្ចូលក្នុងអង្គព្រះពុទ្ធរូបនេះ៧អង្គ តមកព្រះកែវខ្ពស់ភ្នាក់ទៅតាំងនៅកោះលង្កា ហើយមកនៅក្រុងកម្ពុជា ស្រុកស្រីអយុធ្យា-ស្រុកលះរោ-កំពែងពេជ្រ-ស្រុកចៀងរាយ ទើបគេយកកំបោរចូលបម្រែក្បណ៍បិទមាសបញ្ចុះក្នុងចេតិយ ។ ល ។

រឿងនេះ លោកអ្នកប្រាជ្ញដែលចេះដឹងជ្រាជ្រះយល់ថា អ្នកដែលជឿដោយឥតពិចារណាក៏ជឿជាក់ថា សេចក្តីដែលពោលទុកក្នុងតម្រាជាសេចក្តីពិតទាំងអស់ អ្នកដែលពិចារណាក៏មានសេចក្តីជឿដឹងច្បាស់នឹកសង្ស័យថាព្រះពុទ្ធរូបអង្គនេះឬជាស្នាដៃទេវតាសាង? តាមធម្មតាមនុស្សសម័យបុរាណ ទើបនឹងមានអក្សរឡើងប្រើជាដំបូង មិនទាន់សម្បូរក្បួនខ្នាតចាស់ៗទៅឡើយ ច្រើនតែនឹកចង់តែងក៏ចេះតែតែងៗទៅ មិនសូវគិតគូរដល់កាលជាអនាគត នឹកក្រែងមនុស្សមានសតិបញ្ញាជាងគ្រាយ ចេះគិតប្រៀបធៀបចាប់ថ្នាក់បាននោះមិនសូវជាគិតទេ ។

ឯរឿងរ៉ាវព្រះកែវដែលមានហូរហែមកនេះ យើងលើកទុកដោយ
 ខ្សែកសិន យើងគ្រាន់តែពិនិត្យមើលអង្គព្រះកែវដែលល្អមត្តរនឹងជឿ
 បានប៉ុណ្ណោះ ។ ឯសាច់កែវសីលាបែបនេះ ដែលគេបានកសាងជាព្រះ
 បដិមាករអង្គនេះ ប្រហែលជាមានទីកើតនៅស្រុកខាងជើង រាងព្រំប្រ-
 ទល់ដែនលាវនឹងចិន ព្រោះសាច់កែវបែបនេះធ្លាប់ឃើញមានមកអំពី
 ស្រុកចិនខ្លះ មានលក្ខណៈប្រហែលគ្នានឹងកែវយ៉ាងនេះដែរ ប៉ុន្តែដែល
 មានទំហំធំប៉ុនអង្គព្រះកែវមរកដអង្គនេះ ក៏មិនដែលឃើញឬមាននៅទីណា
 ទៀតដែរ ។

មួយវិញទៀត ថ្មីដៃជាងដែលសាងព្រះពុទ្ធរូបអង្គនេះសោតទៀត
 កាលបានពិនិត្យប្រៀបធៀបមើលទៅ ក៏ឃើញថាជាស្នាដៃជាងយ៉ាងឯក
 ដែលចួនជាមានមួយដងមួយកាល នឹងថាជាស្នាដៃរបស់ជាងឥណ្ឌាខាង
 ស្រុកបេង្គល ឬស្រុកភ្នំត្រាហ្វណ៍នៅមជ្ឈិមប្រទេសកំពុងមែនដែរ ឬ
 មួយជាថ្មីដៃរបស់ជាងលង្កា, មន, កូមា, ខ្មែរ, នឹងថែខាងជើងឬចិនកំពុង
 មែន ពិនិត្យមើលស្នាដៃមិនដូចមិនប្រហែលនឹងព្រះពុទ្ធរូប ដែលជាថ្មីដៃ
 ជាងដែលពោលមកក្នុងស្រុកទាំងប៉ុន្មាន ដែលចេញឈ្មោះមកនេះសោះ
 កាលបានពិនិត្យដោយល្អិតទៅ ឃើញថាជាថ្មីដៃរបស់ជាងលាវបុរាណ
 នៅទិសខាងជើងខាងស្រុកឆៀងសែន ឃើញថាមានលក្ខណៈប្រហែល
 នឹងដូចច្រើនជាងថ្មីដៃស្រុកឯទៀតៗ ទុកជាថ្មីដៃជាងស្រុកលាវក៏ដោយ

គង់មិនមែនជាងលាវធម្មតាទេ គឺជាជាងយ៉ាងវិសេស-យ៉ាងឯក ទើប
អាចធ្វើបានល្អស្អាតរលីងរលង់ជាចំណាប់ ។ តាមទំនងនេះទើបឃើញថា
ព្រះកែវមរកដអង្គនេះ កើតឡើងដោយអំណាចវាសនារបស់មហាក្សត្រ
ដែលមានព្រះទ័យជ្រះថ្លានឹងព្រះពុទ្ធសាសនាយ៉ាងមាំមួន ។ ប៉ុន្តែនឹង
ពោលថាជារបស់លោកអ្នកឯណា សាងឡើងក្នុងតំបន់ណា អំពីកាល
ណា? នឹងកំណត់ឲ្យជាក់ច្បាស់ប្រាកដពុំទាន់បាន ។

ព័ន្ធការក្រិក

(ធម្ម)

កាលព្រះបាទហ៊ុលីបនឹងលើកទ័ពមកច្បាំងប្រទេសអាថៃឲ្យនោះ
មនុស្សទាំងឡាយគិតគ្នាថានឹងព្រមចុះចាញ់ហើយនោះ ដេមោស្តែន
បានប្រើអណ្តាតជាគ្រឿងដាស់ចិត្តពួកអាថៃឲ្យផ្លាស់គំនិតគិតស្ម័គ្រ
ម៉ាសេដ្ឋានឡើងវិញបាន ថែមទាំងទៅនិយាយបញ្ជូនបញ្ជូនពលអាណាចក្រ
ថែប្បឲ្យមកចូលជាបក្ខពួករួមក៏ទ្បាំងគ្នាច្បាំងគ្នាលំដាប់ព្រះបាទហ៊ុលីប
បានទៀតផង វេលាមានចម្បាំងដេមោស្តែនបានចេញទៅនិយាយដាស់
ចិត្តពួកទាហានឲ្យមានសេចក្តីក្លាហានដោយខ្លួនឯង ។ កាលព្រះបាទ
ហ៊ុលីបក្ស័យព្រះជន្មទៅ អាឡេក្សង់ដ្រែរជក្សារទ្រង់បង្គាប់ឲ្យស្រុកអា-
ថៃឲ្យបញ្ជូនខ្លួនដេមោស្តែនទៅថ្វាយទ្រង់ ទ្រង់ធ្វើដូច្នោះដើម្បីឲ្យពួកអា-
ថៃឲ្យខ្លះខាតគ្រឿងល្បួងល្បួងលោមពួកអាថៃឲ្យមិនឲ្យអង់អាចក្លាហានដូច
កាលមុននេះបានទៀត ។ ឯដេមោស្តែនបានទទួលការខិតខំបំរុងជុបលៀង
អំពីព្រះបាទអាឡេក្សង់ដ្រែរយ៉ាងម៉ាមួន ទាល់តែដេមោស្តែនមានចិត្តកតញ្ញ
ដឹងគុណព្រះបាទអាឡេក្សង់ដ្រែរដោយទឹកចិត្តសុចរិត លុះព្រះបាទអាឡេ-
ក្សង់ដ្រែរទ័ពទៅ ដេមោស្តែនជាអ្នកថ្លែងសុន្ទរកថាចំពោះមុខព្រះសព
ដែលអ្នកប្រាជ្ញនិយមរាប់ថាជាសុន្ទរកថាយ៉ាងសំខាន់បំផុត ១ ។ លុះ

អំណើរកាលតមក រដ្ឋបាលអាថ៌កំបាំងខ្មែរហៅដេម៉ោស្តូនត្រឡប់មកអាថ៌កំបាំង
វិញ ហើយដេម៉ោស្តូននិយាយពន្យល់ឲ្យរដ្ឋបាលអាថ៌កំបាំងប្រកាស
សង្គ្រាមនឹងម៉ាសេដូន ។ នៅទីបំផុតម៉ាសេដូនមានជ័យជំនះទៀត
ទើបបង្គាប់ឲ្យបញ្ជូនដេម៉ោស្តូនទៅទៀត តែគ្រានេះដេម៉ោស្តូន
មិនស្ម័គ្រចិត្តទៅ ក៏គេចរត់ទៅ ពួកខាហានដេញតាមចាប់ជិតទាន់ហើយ
ដេម៉ោស្តូនក៏ជីកថ្នាំបំពុលសម្លាប់ខ្លួនឯង អនិច្ចកម្ម ព. ស. ២២១
(អាយុ ៦២ ឆ្នាំ) ។ សុទ្ធតែរាជរបស់លោកនេះដែលគេបានរួមបោះពុម្ព
ទុកមានចំនួន ៦១ ច្បាប់ ប៉ុន្តែដែលល្បីល្បាញជាងគេនោះមាន ២ ច្បាប់
ហៅថា ហ្វីលីបព័តនីស្តូនថ្ងៃនៃ (Philippiques et Olynthiennes)
ជាគ្រឿងដាស់ចិត្តពួកអាថ៌កំបាំងខ្មែរស្ទុះក្រោកឡើងច្បាំងគ្នាដល់នឹងព្រះបាទ
ហ្វីលីប ។

ព្រះបាទហ្វីលីបទ្រង់ប្រើពេលវេលាជាយូរអង្វែងដល់ ២០ ឆ្នាំទើប
ចាត់ការនឹងបណ្តាប្រទេសក្រិកបានសម្រេចតាមព្រះបំណងរបស់ព្រះអង្គ
។ តាំងអំពីនោះមក ព្រះបាទហ្វីលីបទ្រង់រួមអាណាចក្រក្រិកទាំងឡាយ
ឲ្យចូលគ្នាជាសហរដ្ឋ ចាត់តាំងរដ្ឋសភាជាទីប្រជុំរួមរដ្ឋបាលនៅស្រុកកូរិន្ទ
ទ្រង់រៀបចំទ័ពនឹងលើកទៅវាយប្រទេសប៊ែរ្ស៊ី ព្រះអង្គជាចម្រើន លុះដល់
វេលានឹងចេញដំណើរទៅក៏ស្រាប់តែត្រូវមន្ត្រីក្នុងម្នាក់លួចធ្វើគុកព្រះជន្ម
បង់ទៅ ក្នុង ព. ស. ២០៧ ព្រះអង្គមានជន្មាយុត្រឹម ៤២ វស្សា ។

អំពីព្រះបាទអាឡេក្សង់ដ្រី - លុះព្រះបាទហ្វីលីបទីរដ្ឋតទៅហើយ អា-
 ឡេក្សង់ដ្រីជាព្រះរាជទេស ប្រសូតកាលពីថ្ងៃទី ១ ខែសីហា ឆ្នាំ ១៨៧៧ នោះ ទ្រង់មានព្រះជន្មាយុ ២០
 សករាជរាជ ៣១៣ ព. ស. ១៨៧៧ នោះ ទ្រង់មានព្រះជន្មាយុ ២០
 ព្រះវស្សា មានរូបឆោមលោមពណ៌ល្អ ទាំងមានសេចក្តីសង្ឃឹមភាពក្លាហាន,
 ធ្វើវិទ្ធាតុ ទ្រង់សិក្សាអក្សរសាស្ត្រនឹងអ្នកប្រាជ្ញសំខាន់ឈ្មោះអារីស្តូត
 ដូចយើងបានពោលរួចមកហើយ កាលព្រះរាជបិតាទីរដ្ឋតទៅហើយ
 នោះ ព្រះអគ្គមហេសីទី ២ របស់ព្រះបាទហ្វីលីបបានប្រឹងប្រែងនឹងតាំង
 ព្រះរាជទេសរបស់ព្រះនាងជាក្សត្រីគ្រងរាជ្យឡើង ហើយព្រះនាងធ្វើ
 ជាអ្នកសម្រេចរាជការជំនួស ព្រះកុមារអាឡេក្សង់ដ្រីក៏ចាប់សម្លាប់ទាំង
 ម្តាយទាំងកូន នេះសំដែងឲ្យឃើញលក្ខណៈរឹងប៉ឹងម៉ឺនមាំតជាប់ស្រេច
 របស់អាឡេក្សង់ដ្រីតាំងអំពីត្រាតោះ ។ លុះបណ្តាប្រជាជនព្រមព្រៀង
 ទទួលរ៉ាប់រងថា ព្រះអង្គជាម្ចាស់ផែនដីម៉ាសេដូនហើយទើបស្តេចយាងមក
 ប្រទេសក្រិក ដើម្បីសំដែងឲ្យប្រជាជនក្រិកឃើញថា ព្រះអង្គជានាយ
 ពៅហ្វាយជាធំលើប្រទេសក្រិកទាំងអស់ លុះទ្រង់សព្វព្រះទ័យនឹងហេតុ
 ការណ៍ផ្សេងៗ នៅផែនដីចំណែកនេះហើយ ទើបស្តេចលើកទ័ពទៅប្រាប
 ប្រាមស្រុកផ្សេងៗ នៅទិសខាងជើង ហើយផ្សាយអាណាខេត្តរបស់ព្រះ

អង្គចេញទៅរហូតដល់ទន្លេដានុប (Danube) ក្នុងខណៈដែលស្តេចទៅគង់
នៅប្រទេសឆ្ងាយដូច្នោះ ក៏មានពាក្យល្បីឡើងថា ព្រះអង្គក្ស័យព្រះជន្ម
ទៅហើយ ។ ស្រុកក្រិកទាំងឡាយក៏ចាប់ផ្តើមរឹងរូសមិនព្រមចំណុះមា-
សេដ្ឋាន ហើយបានរួបរួមគ្នាជាសម្ព័ន្ធមិត្តលើកស្រុកថៃប្បជាធំឡើង ។
កាលព្រះបាទអាឡេក្សង់ដ្រឺទ្រង់ជ្រាបដំណឹងនេះក៏ស្តេចប្រញាប់វិលមក
កាន់ស្រុកថៃប្បក្នុងរវាង ៧ ថ្ងៃ ទ្រង់វាយស្រុកថៃប្បទាល់តែខ្ទេចខ្ទីហើយ
ចាប់រាស្ត្រក្នុងស្រុកលក់ទៅជាចំនួនច្រើន ។ ការដែលស្រុកក្រិកទាំង-
ឡាយគិតធ្វើការរឹងរឹតរូសមិនព្រមចំណុះអាឡេក្សង់ដ្រឺមហារាជគ្រានេះ
ស្រុកអាថៃន្យក៏ជួយដឹងព្រួញមគ្គិសិដៃរ តែព្រះបាទអាឡេក្សង់ដ្រឺទ្រង់
យោគយល់ថាជាស្រុកគ្រូជាទីកើតនៃការរួមជាតិក្រិក ទើបមិនទ្រង់ធ្វើ
ឲ្យអន្តរាយដូចស្រុកក្រិកដទៃទៀតៗ គ្រាន់តែទ្រង់បង្គាប់ឲ្យបញ្ជូនខ្លួនដេញ-
ស្តែនទៅថ្វាយប៉ុណ្ណោះ តែមិនទ្រង់ធ្វើទោសដូចម្តេចខេ បែរជាទ្រង់ជុប
លៀងទំនុកបំរុងដោយល្អទៅវិញ ។

តាំងអំពីនោះមក អាណាចក្រក្រិកទាំងឡាយក៏នៅក្រោមអំណាច
ព្រះបាទអាឡេក្សង់ដ្រឺមហារាជដោយដាច់ស្រេចគត់រហូតឡើយ តាំងពី
នោះមក ព្រះបាទអាឡេក្សង់ដ្រឺក៏ទ្រង់រៀបចំធ្វើតាមគ្រោងការណ៍ដើម

របស់ព្រះរាជបិតា គឺលើកទ័ពទៅវាយទ្វីបអាស៊ី ទើបទ្រង់មានព្រះធម្មា
 ឲ្យហៅប្រជុំពួករាជទូតជាដំណា ងប្រទេសក្រិកទាំងឡាយនៅស្រុកកូរិន្ទ
 ប្រកាសព្រះអង្គជារាជាធិរាជនៃសហរដ្ឋក្រិកទាំងមូលហើយទ្រង់ប្តូរមកង
 ទ័ពយ៉ាងធំសំបើម លើកចេញទៅវាយប្រទេសប៊ែរ្ស៊ី ទ្រង់ជាចមទ័ពកាន់
 កាប់កងទ័ពផ្ទាល់ព្រះអង្គ ។

(មាតត)

ដំណឹងផ្សេងៗ ក្នុងនាមាប្រទេស

(ធម្មក)

អំពីការធ្វើដំណើរទៅលុម្ពិនី

មានទស្សនាវដ្តីរបស់វត្តភ្នំមួយ ចេញផ្សាយក្នុងឆ្នាំ ១៩៤០ ហៅថា “ទស្សនាវដ្តីទំនើបថ្មី” មានសេចក្តីសារសព្វអំពីសាស្ត្រាចារ្យ ម្នាក់របស់វត្តភ្នំ បានធ្វើដំណើរទៅលុម្ពិនីព្រមទាំងពួកសិស្សរបស់ លោក ។ ឯលុម្ពិនីនេះជាទីប្រសូតិរបស់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ តំបន់នេះនៅ ក្នុងប្រទេសនេប៉ាល់ ។ លោកសាស្ត្រាចារ្យនេះបានសរសេររឿងចុះក្នុង ទស្សនាវដ្តីនោះថា “សព្វថ្ងៃនេះស្រុកលុម្ពិនីជាទីស្តុកស្តម្ភដោយប្រាសាទ បុរាណហើយមានផ្ទះអ្នកស្រុកនឹងស្រែចម្ការនឹងបេតិយជាអនេក មាន កន្លែងខ្លះដេរជាសដោយបន្ទប់តូចៗ ដែលជាទិសម្រាប់ចំរើនសមាធិរបស់ ពួកព្រះសង្ឃ ។ បណ្តាព្រះសារីរិកធាតុដែលរកឃើញនៅទីកន្លែងអស់ នោះ គេបានយកទៅរក្សាទុកក្នុងសារមន្ទីរតូច ១ ព្រមទាំងព្រះពុទ្ធរូប ១ អង្គយ៉ាងល្អផង ។ នៅក្រោយគំនរគង្គជាច្រើននោះ គេបានឃើញ កន្លែងសំខាន់មួយ ដែលកើតឡើងក្នុងសម័យព្រះបាទធម្មសោក គឺនៅ កន្លែងនេះ មានអនុស្សាវរីយ៍យ៉ាងសំខាន់មួយ តាមយោបល់អ្នកកាន់ព្រះ

ពុទ្ធសាសនានឹងតាមប្រវត្តិសាស្ត្រ សសរថ្មដីប្រសើររបស់ព្រះបាទអ-
 សោកព្រមទាំងសិលាចារិកជារបស់ជាក់ស្តែងណាស់ តែគួរឲ្យស្តាយ
 ពន់ពេក ព្រោះកំពូលសសរនេះបានបាក់បាត់ទៅ ហើយមានស្នាមប្រេះ
 ឆាខ្លះជ្រៅតាមបណ្តោយសសរនេះ ។ ឯសិលាចារិកជារបស់ដែល
 គេត្រូវថែរក្សាទុកដោយល្អ នៅក្នុងចំណោមសិលាចារិករបស់ព្រះបាទ
 អសោក ហើយឯស្នាមប្រេះដែលយើងនិយាយនេះ នៅតែខាងលើមិន
 ចុះទៅដល់សិលាចារិកទេ ។ ឯសសរនេះគេបានថែរក្សាដោយវិធីអប
 គាបធ្វើបូជានូវមាំដោយធ្វើគ្រាន់ឆ្នាំងដោយដែក ជាគ្រឿងបង្ហាត់កុំឲ្យបាក់
 បែកទៅវិញបានទៀត ។ ឯក្នុងសិលាចារិកមានអក្សរ៥បន្ទាត់ ៥តមក
 ជាសំដីដែលនិយាយដល់ដូចមានខាងក្រោមនេះ :

បន្ទាត់ទី ១ -- “ទេវាន បិយេន បិយទស្សិន លាជិន វិសតិវស-
 កិសិតេន” ។

បន្ទាត់ទី ២ -- “អតន អតាច មហិយិតេ ហិទ ពុធេ ជាតេ
 សក្យមុនីតិ” ។

បន្ទាត់ទី ៣ -- “សិលាវិតឌកិចា កាលាបិត សិលាថម្ពេ ច
 ទសបាបិតេ” ។

បន្ទាត់ទី ៤ -- “ហិទ កតវំ ជាតេតិ លុំមិនីតាមេ ទពលិកេ
 កដេ” ។

បន្ទាត់ទី ៥ — “អថភាគិយេច” ។

ព្រះមហាក្សត្រជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្តនៃពួកទេវតា ទ្រង់រាជាកិ-
 សេកមក ២០ ឆ្នាំហើយ ស្តេចយាងមកកាន់ទីនេះដោយព្រះអង្គឯង ទ្រង់
 សមាទានសីលដ៏បរិសុទ្ធនៅទីនេះ ព្រោះកន្លែងនេះហើយដែលព្រះពុទ្ធ
 សក្យមុនីទ្រង់ប្រសូត ហើយទ្រង់ឲ្យធ្វើផ្ទាំងសិលាជារបង្គំដុំវិញ ទ្រង់
 សសរ ១ ផង ។ ព្រោះហេតុតែព្រះដ៏មានបុណ្យស្តេចមកប្រសូតក្នុងទីនេះ
 ឯស្រុកល្អម្តងទាំងមូលនេះត្រូវលើកលែងពន្ធដារដល់បណ្តាព្រះស្ត្រី តែ
 គោនបង្គំ ១ ភាគក្នុង ៨ ភាគ ។

សេចក្តីសំខាន់នៃសិលាចារិកនេះ ដូចមានសេចក្តីដែលយើងពោល
 មកខាងលើនេះ ជារបស់ចំណាប់ចំនួនសំបើមណាស់ ព្រោះសិលាចារិក
 នេះហើយ ជាគំនិតដែលមិនបាច់ដៃគ្នា ក្នុងការពិសោធការពិតអំពី
 តំបន់ដែលព្រះពុទ្ធទ្រង់ប្រសូត ទីនេះក្នុងសម័យនោះជាសួនច្បារជាទី
 ក្រសាលរបស់ក្សត្រ ហើយតាមសិលាចារិកគេអាចនិយាយពន្យល់តទៅ
 ទៀតថា ព្រះពេជក្រព័ត្តិអសោកទ្រង់លះបង់ចំនួន ៥០ % ក្នុងផល
 ប្រយោជន៍ទាំងពួងចំពោះស្រុកល្អម្តងនៅក្នុងរជ្ជសម័យនៃរាជការមេរៀន ។

អំពីវិត្តមួយនៅលម្អិនី

មានវិត្តមួយក្នុងលម្អិនីត្រាម នៅកណ្តាលពួកប្រាសាទបុរាណ ឯ
 ក្បាច់ចម្លាក់ផ្សេងៗនៅខាងក្នុងវត្តនោះ គេធ្វើជាដំណាច់កាលព្រះពុទ្ធទ្រង់
 ប្រសូត គេពិនិត្យស្គាល់ច្បាស់ថា ជារូបព្រះនាងមហាមាយាទេវីនឹងរូប
 ព្រះពោធិសត្វ នឹងរាជបរិវារ ។ ចុះអ្នកណាបានកសាងវត្តនេះឡើង ?
 គ្មានអ្នកណាដឹងឡើយទេ ប៉ុន្តែឯក្បាច់ចម្លាក់ផ្សេងៗប្រាប់ថាជារបស់
 បុរាណយូរមកហើយ ឯគួរិហារគេបានកែវែមកជាច្រើនគ្រាហើយ តែនៅ
 តែគង់ទ្រង់មកបានជាច្រើនសតវត្សរ៍ព្រោះផ្ទះសម័យបុរាណខ្ជាប់ខ្ជួនរហូត
 មកដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។ មួយវិញទៀត កន្លែងនេះមិនមែនគ្រាន់តែជា
 កន្លែងមួយ ដែលពុទ្ធសាសនិកជនគ្រប់ទិសត្រាច់មកឧបស្សការប៉ុណ្ណោះ
 ទេ ជាកន្លែងដ៏ស័ក្តិសិទ្ធិមួយ ដែលពួកហិណ្ឌូរាប់រយប្រកាន់យកជា
 សម្បត្តិសាសនាព្រាហ្មណ៍ផង ។

សេចក្តីថ្លែងការណ៍មួយអំពីពុទ្ធសាសនា

របស់ស្រីក្រមម្នាក់ជាតិហិណ្ឌូ

ក្នុងទស្សនាវដ្តីដែលនេះ មានរឿងមួយនិយាយអំពីមរណៈវៃន
 ស្រីក្រមម្នាក់ជាតិហិណ្ឌូ ដែលបានទទួលសញ្ញាបត្រអំពីមហាវិទ្យាល័យ

ដែលល្បីល្បាញនៅឥណ្ឌា) ធ្វើជាសាស្ត្រាចារ្យខាងពន្យល់ការក្នុងវិទ្យា-
 ល័យកុមារីមួយ ។ សាស្ត្រាចារ្យនេះឈ្មោះខាងក្រមុំម៉ឺនក្ស័រ ជាអ្នក
 មានចំណេះចេះដឹងល្អ ខាងពន្យល់ការសម័យបុរាណនៃប្រទេសឥណ្ឌា) ។
 ឯសេចក្តីថ្លែងការណ៍នោះ អ្នកស្រីក្រមុំជ្រើសរើសពោលសារសព្វពី
 “រឿងពុទ្ធសាសនានៅប្រទេសឥណ្ឌា)ខាងត្បូង” នេះហើយដែលឲ្យខាង
 ក្រមុំនេះមានងារជាដុកទ័រនឹងចំនួនប្រាំក៏ដុំ សម្រាប់ធ្វើការរុករកគេទៅ ។
 ឯយើង ។ មានសង្ឃមនុកថា ក្នុងថ្ងៃនីមួយៗត្រូវកុមារីស្រីខ្មែរនឹងទំ
 រៀនសូត្រឲ្យចេះដឹងទាល់តែមានកេរ្តិ៍ឈ្មោះល្បីល្បាញដូចជាបងស្រីនៅ
 ប្រទេសឥណ្ឌា)មិនខាន ។

*

* * *

អំពីការប្រែកម្មវិញ្ញាណប័ណ្ណជាប្រាក់ដៃសេស

មានទស្សនាវដ្តីពុទ្ធសាសនាជាភាសាប្រាក់ដៃសេសមួយហៅថា
 “ព្រះពុទ្ធតម្រិះ” បានចុះផ្សាយសេចក្តីសម្រេចយល់ព្រមថា ត្រូវប្រែ
 កម្មវិញ្ញាណប័ណ្ណជាភាសាប្រាក់ដៃសេសឲ្យអស់ ។ ដកបមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ
 នៅមហានគរប្រាក់ដៃសេស គេបាននាំគ្នាសិក្សាអំពីព្រះពុទ្ធសាសនាជា
 ច្រើនហើយ ។ ឯសេចក្តីសម្រេចដែលទើបនឹងសម្រេចទុកជាការពិតប្រាកដ
 បាន ហើយសេចក្តីសម្រេចនេះ នឹងប្រើសម្រាប់ផ្សាយកម្មវិញ្ញាណ-
 ប័ណ្ណសាសនាឲ្យកាន់តែរីកចម្រើនលាយឡើង ។

ចំណែកខាងក្រុមជំនុំព្រះវិចិត្របិដកនោះ ស្រុកខ្មែរបានជួយរៀបចំកិច្ចការនេះដែរ ដោយការចំឡង់បាលីក្នុងគម្ពីរជាអក្សរឡាតាំង ហើយចាត់ផ្ញើទៅពួកសំឡាញ់កាន់ពុទ្ធសាសនា ដែលជាអ្នករៀបចំទស្សនាវដ្តីពុទ្ធសាសនាជាភាសាបារាំងសែស ។

* * *

ការធ្វើបុណ្យជាទីរត្យកដល់ព្រះហើ រាជាធិរាជព្រះនាមអសោក

ក្នុងទស្សនាវដ្តីពុទ្ធសាសនារបស់ឥណ្ឌៀហៅថា “មហាពោធិ” បោះពុម្ពជាភាសាអង់គ្លេស យើងបានដំណឹងថា ក្នុងកាលឥឡូវនេះនៅទីក្រុងពាកណស៊ី គេតែងធ្វើបុណ្យសម្ពោធក្នុង ១ ឆ្នាំម្តងរាល់ឆ្នាំ ដើម្បីជាទីរត្យកដល់ព្រះបាទធម្មាសោក ។ ក្នុងឆ្នាំនេះគេបានធ្វើពិធីហែយ៉ាងសំបើម ឯព្រះរាជប្រកាសផ្សេងៗ របស់ព្រះបាទធម្មាសោក គេបានចម្លងជាកំនើង ប៉ុន្តែយកច្បាប់ហើយនាំយកទៅហែ មានចំនួនអ្នកហែប្រមាណជាង២០.០០០ នាក់ ជាពួកដែលមានគំនិតយោបល់តាមរបៀបពុទ្ធសាសនា ។ (ទំនងនេះហាក់ដូចជាការជួយប្រកាសផ្សាយពុទ្ធសាសនា ឲ្យដុះដាលចំរើនឡើងវិញ ក្នុងដែនដីពុទ្ធក្រិមីពីបុរាណមកនេះដោយពិត) ។

* * *

សេចក្តីកត់ហេតុផ្សេងៗ

កុសិភាគ - នេះជាឈ្មោះស្រុកដែលព្រះពុទ្ធជាទ្វារស្តេចចូលបរិ-
និព្វាន និងជាកន្លែងដែលគេថ្វាយព្រះភ្លើងព្រះបរមសព នេះហើយជាតំ-
បន់មួយក្នុងចំនួនពុទ្ធចូជនីយស្ថានទាំង៤ តំបន់ ។ កន្លែងនេះ ក្នុងសម័យ
នោះជាទីប្រជុំមួយគូចនៅកណ្តាលវៃត្រស្ងាត់ ហើយការដែលព្រះពុទ្ធជា
ម្ចាស់ចូលបរិនិព្វាន នាំឲ្យកន្លែងនេះកាន់តែល្បីឡើង ហើយក្លាយទៅជា
ទីប្រជុំយ៉ាងសំខាន់មួយ តាំងអំពី ព. ស. ៧៥០ ។ បើពោលតាម
លោកហ្វា-ហៀនឬលោកហ្វូន-ចាង ដែលលោកបានទៅដល់ទីនោះក្នុង
ព. ស. ១១៨០ ហើយបានធ្វើសេចក្តីអធិប្បាយមួយទុកយ៉ាងពិស្តារនោះ
លោកនិយាយថា ផ្លូវដែលនឹងទៅដល់ទីនោះ ជាផ្លូវមានគ្រោះថ្នាក់ច្រើន
ណាស់ដោយពួកចោរនឹងពួកសត្វសាហាវ ។ នៅក្បែរៗស្ថាននោះមាន
បុរាណស្ថានបាក់បែក គឺស្តួបធំមួយនឹងវិហារធំមួយមានព្រះពុទ្ធរូបធំអង្គធំ
មួយ ហើយមានតែមួយព្រះអង្គទេក្នុងប្រទេសឥណ្ឌាដែលគេបានកសាង
ឡើងកាលពី ព. ស. ៧៥០ ។ តំបន់នេះហើយជាកន្លែងមួយជាទីគោរព
បូជា តាំងអំពីព្រះបាទអសោក ជាវេលាជាន់១៥០០ឆ្នាំ ។ កាលគេបាន
ដឹកកាយតំបន់នេះ គេបានឃើញគ្រាផ្សេងៗជាប់រស់វត្តមហាបរិនិព្វានៈ
នៃកុសិនតរ ។

*
* * *

កបិលវត្ត - អស់ទាំងពុទ្ធសាសនិកជនតែងស្គាល់ឈ្មោះទីក្រុងនេះ
 រាល់គ្នា ដែលជាកូមិប្រទេសរបស់ព្រះពុទ្ធ កាលព្រះអង្គគង់នៅក្នុង
 បឋមវ័យ មានបូជនីយស្ថានរបស់ពុទ្ធសាសនា៤អន្លើ ដែលពួកពុទ្ធសា-
 សនិកជនតែងដើរធុតង្គទៅមស្សការ កបិលវត្តនេះជាបូជនីយស្ថានមួយ
 នៅមានបូជនីយស្ថាន ៣ អន្លើទៀតគឺ រាជគ្រឹះ ១ ពាករណសី ១
 កុសិន្ទរ ១ ទាំង ៣ អន្លើនេះសំដៅដល់កន្លែងដែលបានត្រាស់ សំដែង
 បឋមទេសនា នឹងបរិនិព្វាន ។ កបិលវត្តនេះទៅជាទីក្រុងយ៉ាងសំខាន់
 ដោយឡែក ១ ក្រោយដែលបានកសាងវត្តអារាមនឹងប្រាសាទចេតិយដទៃ
 ទៀតក្នុងរជ្ជសម័យព្រះបាទអសោក ។ លុម្ពិនីនៅឆ្ងាយពីទីក្រុងប្រ-
 មាណ ២-៣ គីឡូម៉ែត្រ ។ រចនាបថគន្ធារៈមានជាច្រើនអន្លើ ធ្វើជា
 ដំណាងកាលព្រះអនាគតពុទ្ធស្តេចប្រពាតក្នុងព្រះរាជវាំងក្រុងកបិល-
 វត្តនោះ ។

លុះតមក ដល់ ព. ស. ៧៤៥ ទើបយើងបានដឹងរឿងកំរិតាមពន្យុ-
 វត្តានិយាយពីក្រុងស័ក្តិសិទ្ធិនេះ ដែលជាទីមានតែព្រៃស្បាតដុះពាស
 ពេញ ។ កាលពីក្នុង ព. ស. ៦៤៧ នោះព្រះថេរៈឈ្មោះឧបគុប្បៈ បាននាំ
 ព្រះបាទអសោកឲ្យស្តេចយានមស្សការដល់ទីនោះ ហើយទ្រង់ឲ្យដកល់
 សសរថ្មមួយព្រមទាំងចារឹកក្នុងស្នូនលុម្ពិនីនោះ ទ្រង់ឲ្យកសាងសសរថ្ម

មួយទៀតនៅក្រុងកំបង់រត្ន ។ គម្ពីរអសោការពានៈនិយាយយ៉ាងប្រាកដ
អំពីការធ្វើដំណើរទៅនមស្សការបូជនីយវត្តនេះ ។

លោកហ្វា - ហៀន ក៏បានធ្វើដំណើរទៅនមស្សការម្តងកាលពី
ព.ស. ៧៥០ រួចតមកលោកហ្វូន-បាង ចេញទៅកាលពី ព.ស. ១១៧៧ ។
បើគ្មានរឿងរ៉ាវរបស់អ្នកគុកគង្គជាតិចិនទាំងពីររូបនេះ យើងមុខជានឹងយល់
ខុសទៅជាច្រើនអំពីការពិនិត្យទឹកថ្លៃនិងអស់នេះ ។

(មានត)